

ЗВ'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ – СКЛАДНИКИ ВІДІМЕННИКОВОЇ ДІЄСЛІВНОЇ АНАЛІТИЧНОЇ СИНТАКСИЧНОЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ

У студії системно вивчено спеціалізовані та неспеціалізовані аналітичні засоби вираження відіменникової дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції. З'ясовано їхню роль у транспонуванні іменників у дієслівну формально-синтаксичну позицію присудка. Акцентовано увагу на особливостях їхнього поєднання з відіменниковими дієслівними синтаксичними транспозитами. Доведено вплив семантики зв'язкових компонентів на вибір певної відмінкової та прийменниково-відмінкової іменникової форми. Проаналізовано аналітичні засоби відіменникової дієслівної синтаксичної транспозиції відповідно до можливості/неможливості їхнього поєднання з іншими різновидами дієслівних синтаксичних транспозитів. Визначено вплив аналітичних синтаксичних морфем-зв'язок та морфем-напівзв'язок на засоби морфологічного маркування підмета у двоскладній реченнєвій побудові.

Ключові слова: іменник, дієслово, аналітична синтаксична морфема-зв'язка, морфема-напівзв'язка, транспозиція, відіменникова дієслівна аналітична синтаксична транспозиція, транспозит.

Обґрунтування наукової проблеми та її значення. У сучасному зарубіжному та вітчизняному мовознавстві на різних теоретичних засадах відповідно до структурних особливостей і тенденцій розвитку певної мови репрезентовано кілька підходів до визначення статусу та кількісно-якісного складу зв'язкових компонентів. Зокрема, В. В. Виноградов кваліфікує зв'язки як особливу категорію часток – частки-зв'язки, які разом із власне-частками, прийменниками та сполучниками належать до не-частиномовних класів слів – часток мови. Останні виокремлено на тлі семикомпонентної системи основних частин мови [1, с. 45–46, 553]. В українському традиційному синтаксисі визначальним став підхід, відповідно до якого зв'язки тлумачили як семантично зневиразнені та граматично навантажені дієслівні зв'язкові компоненти складеного присудка. Так, автори «Курсу сучасної української літературної мови» за редакцією Л. А. Булаховського акцентували увагу на тому, що іменникам та прикметникам у ролі присудка потрібен індикатор («вказівник») дієслівних категорій часу та способу, оскільки «самі по собі ці частини мови їх не виражають» [14, с. 38]. Функцію такого індикатора, за спостереженнями дослід-

ників, може виконувати дієслово, що «має бути максимально блідим щодо свого лексичного значення, бо ж лексичне значення приписуваної ознаки вже досить виявлене іменником, прикметником абощо (так званим присудковим іменем)» [14, с. 38]. Граматичні функції дієслівних зв'язок докладніше схарактеризував І. Р. Вихованець в академічному курсі «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис»: «Дієслово-зв'язка служить для граматичного оформлення складеного іменного присудка, позначаючи синтаксичні категорії часу і способу, яких не має предикативне ім'я, а також узгодження підмета і присудка в числі і особі (роді) [2, с. 161]. На переконання дослідника, дієслівні зв'язки у складеному присудкові «виконують таку саму роль, як і особові морфеми (особові закінчення і особові займенники) у простому дієслівному присудку», а тому основна специфіка зв'язок «полягає в максимальному обмеженні їх функціональної участі у вираженні лексичного змісту присудка» [2, с. 161]. Пізніше у фундаментальній праці «Частини мови в семантико-граматичному аспекті» науковець на нових теоретичних засадах започаткував витлумачення зв'язкових елементів як аналітичних синтаксичних морфем, основне функційне призначення яких полягає в переведенні іменників, прикметників і прислівників у дієслівну позицію – позицію присудка двоскладного речення або позицію співвідносного з присудком головного члена односкладного речення [3, с. 23–30]. З'ясування особливостей зв'язок як окремого типу аналітичних синтаксичних морфем, визначення їхніх граматичних і семантико-граматичних функцій, виявлення специфіки транспонування одиниць різних лексико-граматичних класів у формально-синтаксичну позицію дієслова, аналіз динамічних процесів у корпусі дієслівних зв'язок дасть змогу окреслити роль аналітичних засобів у дієслівній синтаксичній транспозиції, глибше пізнати динаміку граматичного ладу української мови та усвідомити низку інших питань, що особливо важливі для цілісного вивчення дієслівної транспозиційної граматики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику частини-номовного статусу зв'язок, критерії їхнього виокремлення, кількісний та якісний склад, роль у структурі складеного іменного присудка на матеріалі слов'янських мов досліджували В. В. Виноградов [1], О. М. Пешковський [17], О. О. Потебня [19], Л. В. Щерба [24] та ін. Зазначене коло важливих проблем перебуває в центрі зацікавлень українських лінгвістів: І. Р. Вихованця [2–6], М. О. Вінтоніва [7], К. Г. Городенської [6; 9], А. П. Загнітка [10], Н. Л. Іваницької (Н. Л. Ворони,

Н. Л. Ковбаси) [8; 11], К. О. Косенко [12], Г.О. Пискун [18] та ін. Незважаючи на вагомий напрацювання мовознавців, і досі потребують докладнішого аналізу на конкретному фактичному матеріалі зв'язкові компоненти, що беруть безпосередню участь у функційно-транспозиційному переведенні іменника в первинну для дієслова формально-синтаксичну позицію і слугують аналітичним засобом відіменникової дієслівної синтаксичної транспозиції.

Мету нашої статті вбачаємо в поглибленому комплексному вивченні зв'язкових компонентів як аналітичних засобів вираження відіменникового різновиду дієслівної синтаксичної транспозиції. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**: 1) диференціювати аналітичні засоби відіменникової дієслівної транспозиції на спеціалізовані та неспеціалізовані та визначити особливості їхнього поєднання з відіменниковими дієслівними синтаксичними транспозитами; 2) з'ясувати роль аналітичних синтаксичних морфем-зв'язок та морфем-напівзв'язок у транспонуванні іменників у формально-синтаксичну позицію дієслів; 3) виявити вплив дієслівних зв'язок як складників відіменникових дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитів на засоби морфологічної експлікації підмета у двоскладному реченні; 4) схарактеризувати аналітичні засоби відіменникової дієслівної синтаксичної транспозиції відповідно до можливості/неможливості їхнього поєднання з іншими лексико-граматичними класами слів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. З огляду на граматичну та семантичну специфіку зв'язкових компонентів у дієслівній аналітичній синтаксичній транспозиції їх прийнято диференціювати на спеціалізовані та неспеціалізовані [15, с. 187–188]. Перші повністю позбавлені свого лексичного значення і є носіями лише граматичних категорій дієслова. У других «граматична функція невіддільна від семантичної» [6, с. 367], оскільки вони одночасно є маркерами граматичних дієслівних значень часу, способу, особи, роду тощо і модифікаторами семантики предикативно представлених іменних частин мови та прислівника.

Спеціалізованим аналітичним засобом вираження відіменникової дієслівної синтаксичної транспозиції звичайно слугує морфема-зв'язка *бути*, що граматичними категоріями часу та способу тощо переводить лексико-граматичний клас іменників у дієслівний клас. Найуживанішою з-поміж часових форм морфема-зв'язки *бути* є імпліцитно репрезентована форма теперішнього часу, що звичайно зафіксована в

поєднанні з називним відмінком іменників¹, наприклад: *Вогонь – цар, а водиця – цариця* (Усна народна творчість); *У вимірах національних я українець. У масштабі держави я громадянин. З проєкції космосу я землянин* (Л. Костенко); *...син у неї тінейджер...* (Л. Костенко); *Трутні – самці, потрібні для запліднення самок* («Атлас тварин і рослин України»); *...я – полтавський мужик* (В. Симоненко); *Кожний день – нова сторінка велетенської книги життя...* (У. Самчук). Згадана аналітична синтаксична морфема-зв'язка в теперішньому часі зрідка може набувати експліцитного вияву. За таких умов відіменникові дієслівні синтаксичні транспозити морфологічно експліковані називним та орудним відмінками, наприклад: *Мазепа для України був і є великий патріот* (І. Дзюба); *...ми це є народом, а не безликою отарою* (Є. Дудар); *...мова є універсальним засобом вираження внутрішнього світу людини* (С. Караман); *Донеччина є своєрідним мовним краєм...* (А. Загнітко).

У теперішньому часі за відсутності аналітичної синтаксичної морфем-зв'язки відіменниковий дієслівний синтаксичний транспозит нерідко супроводжують вказівні частки *це, то, ось*, наприклад: *Життя – це жорстокий ринг* (Л. Костенко); *Життя – це божевільне ралі* (Л. Костенко); *Письменницька душа – це море...* (М. Наєнко); *Кожний куц – це небезпека* (У. Самчук); *Скромна праця моя – то не пишна окраса...* (В. Симоненко); *Гудок – то ж <...> пісня заводська!..* (О. Гончар); *Душа ж людська – то тільки Вертикаль, то шлях у вічне й тихе піднебесся* (Н. Царук); – *Чари поезії, чари музики – ось у чому <...> унікальність...* (О. Гончар).

Інші часові та способові форми зазначеного дієслова можуть уживатися як із називним, так із орудним відмінками іменників, наприклад: *...такий він був п'яндига й гуляйда* (Л. Костенко); *Мій дід був*

¹ За міркуваннями Н. Л. Ворони, нульова зв'язка іноді трапляється з іменниковим орудним відмінком, наприклад у тавтологічних зворотах: *Критика критикою, а тон тоном* (Ю. Збанацький). Характерно, що в таких реченнєвих побудовах підмет і відіменниковий дієслівний синтаксичний транспозит виражені спільнокореневими словами, тому «орудний предикативний не розкриває нових значень чи властивостей підмета, а лише підтверджує їх наявність, набуваючи значення підсилення» [8, с. 23]. Орудний предикативний, на переконання М. О. Вінтоніва, трапляється також у синтаксичних конструкціях, які реалізують семантику, пов'язану з родовими особливостями, професією, діями, станами, властивими підмету, наприклад: *Він начальником тут біля самої пічки; Наймолодший син усе дурником у народних казках; Всі пасажири літака у них заложниками* та ін. [7, с. 18–19].

храмостроїтель (Л. Костенко); *І були ті цап та баран великі приятели* (Усна народна творчість); *Він був справжнім вояком* (У. Самчук); *...він був калікою* (В. Слапчук); *Була б дружиною консула, а не якогось невдахи* (Л. Костенко); *Мій дід був хліборобом* (У. Самчук); – *Будь господинею в моєму домі* (Усна народна творчість); *...Катерина буде московкою, забудеться горе...* (Т. Шевченко); *Мова була, є і буде історичною пам'яттю народу* (С. Генік); *Сільське господарство <...> було і є основним постачальником продовольства та сировини для переробних галузей* («Україна молода», 2013). Іменниковий називний в позиції дієслівного синтаксичного транспозита звичайно сигналізує про постійність ознаки предмета. На противагу йому іменниковий орудний у цій самій формально-синтаксичній функції стосується непостійної, нехарактерної ознаки предмета [5, с. 224]¹.

Відіменникові дієслівні синтаксичні утворення морфологічно експліковані лише називним тоді, коли виражають предикативну ознаку через порівняння і сполучаються з порівняльними елементами *як, наче, неначе, ніби, мов, немов* (за наявності або відсутності аналітичної синтаксичної морфемі-зв'язки): *Раби – як риби, замерзає кров* (Л. Костенко); *І знову захід – наче багрянця* (Л. Костенко); *Порадьте, діду, ви ж їй наче батько* (Л. Костенко); *Крик <...> ніби птах...* (В. Шевчук); *Жданко <...> мов перелякане пташеня* (В. Малик); *Той голос <...> неначе зрадливий ніж...* (Ю. Мушкетик).

У позиції дієслівних синтаксичних транспозитів також трапляються займенникові іменники. У формально-синтаксичну функцію дієслова їх переводить аналітична синтаксична морфема-зв'язка *бути*, що в теперішньому часі має звичайно імпліцитне вираження, наприклад: *А ти у мене хто?* (М. Вінграновський); *Хіба моя врода –*

¹ Важливо наголосити, що зазначена проблематика була у фокусі уваги ще лінгвістів-теоретиків 20–30 років ХХ ст. Погляди дослідників про розмежування називного та орудного предикативних за відтінками їхніх значень не збігалися. Зокрема, О. Курило [13, с. 78], Є. Тимченко [23, с. 83], О. Синявський [20, с. 226] з називним предикативним пов'язували постійну ознаку, а з орудним відповідно – тимчасову, непостійну, змінну ознаку. І. Огієнко [16, с. 84–87] та С. Смерчинський [21, с. 193–196] сходилися на тому, що в українській мові переважає форма називного відмінка і жодного відтінку народна українська мова для нього не знає. Для орудного присудкового також не властивий якийсь свій специфічний відтінок. До того ж він не характерний для української мови. Розвій українського присудкового орудного, за спостереженнями І. Огієнка, пов'язаний із впливом польської мови й розпочинається з ХVІ ст. [16, с. 86–87].

це я? (В. Симоненко); *І ми не ми, і я не я...* (Т. Шевченко); *Ми з тобою просто – ти і я* (В. Симоненко); *Ікс плюс ігрек – це будеш ти* (В. Симоненко); *І хто вони? А ми хто? Хто ми? Хто ми?!* (Л. Костенко); *А хто вона йому, кохана чи жона?* (Л. Костенко); *Це був не я* (В. Слапчук); *...воно – це я* (В. Слапчук).

Крім того, аналітична синтаксична морфема-зв'язка *бути* може поєднуватися з предикативно вжитим іменником, морфологічно експлікованим знахідним відмінком із прийменником *за*. Згадана іменникова форма, на переконання вчених, передовсім засвідчує непостійність, тимчасовість предикативної ознаки, якогось стану [5, с. 224], наприклад: *А за отамана сам Войський серед їх* (М. Рильський); *...Павло Гречаний <...> був за маишталіра...* (Г. Тютюнник); *Був колись за об'їждчика* (Б. Грінченко); *А Марко аж плакав, щоб була вона за матір* (Т. Шевченко); *Буде в них за дозорця* (О. Досвітній). До спеціалізованих аналітичних засобів відіменникової дієслівної синтаксичної транспозиції також належать морфем-зв'язки *являти собою* та *становити*¹. Характерно, що зазначені аналітичні засоби дієслівної синтаксичної транспозиції репрезентовані не в усіх, а лише в певних часових та особових формах. Звичайно це третя особа однини та множини теперішнього або майбутнього часу, що дає нам підставу аналізувати одноособові відіменникові дієслівні аналітичні синтаксичні деривати кваліфікувати як похідні дієслівні утворення неповної парадигми. Такі дієслівні синтаксичні транспозити виражені найчастіше предикатними, і лише зрідка – непередикатними іменниками, що засвідчує вживання згаданих аналітичних синтаксичних морфем-зв'язок переважно у структурі двоскладних неелементарних побудов. Предикативно вжитим іменниковим компонентам не властиве морфологічне розмаїття, їхнім морфологічним репрезентантом слугує

¹ Ці зв'язкові компоненти в давніших граматичних працях української літературної мови не виділяли [14, с. 38–52]. Про них уперше йшлося в академічному теоретичному курсі «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» [22, с. 161], а також деяких наукових розвідках [11, с. 10; 18, с. 4]. Зазначені зв'язки розглядали у канві іменних складених присудків та їхню функцію пов'язували з вираженням модально-часових відношень. До специфічних особливостей цих зв'язок зараховували вузькість відмінкових іменникових форм, з якими вони можуть поєднуватися, а також стилістичну співвіднесеність з книжними стилями. У сучасних граматичних описах [4, с. 69; 5, с. 224; 6, с. 368] та новітніх дослідженнях української мови [12, с. 38–70] зв'язкові компоненти *являти собою* та *становити* розглядають як такі, що функційно наближаються до *бути*, і зараховують до власне-зв'язок.

лише знахідний безприйменниковий відмінок, наприклад: *Іменники, передаючи узагальнене категорійне значення предметності, <...> являють собою стосовно інших частиномовних класів слів великою мірою однорідну єдність* (І. Вихованець); ...спонукально-окличні речення <...> **становлять окремі підзаголовки** (І. Завальнюк); *Вони [українська писемність та мова. – І. М.] становлять підвалини української Державності та української національної ідеї* (А. Загнітко); *Аналітичні компаративні прислівники становлять поєднання морфем більш або менш і вихідного прислівника* (К. Городенська). Якщо морфема-зв'язка *бути* належить до поліфункціональних, таких, що, крім відіменникової, зафіксована ще в трьох різновидах дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції, то морфема-зв'язки *являти собою* та *становити* необхідно кваліфікувати як вузькоспеціалізовані. Перша є аналітичним складником лише відіменникового різновиду дієслівної синтаксичної транспозиції і не представлена в інших її різновидах, наприклад: *Запорозька Січ являє собою дивовижне явище витязів-мужиків – рицарів чорного народу* (О. Іваненко); ...*собор сам являє собою ідеальну замкненість, згармонійовану окресленість простору...* (П. Загребельний). Друга переводить у формально-синтаксичну позицію присудка, крім іменників, також числівники або числівниково-іменникові сполуки, пор.: *Вивчення прагматики речень становить важливу сферу мовних знань* (А. Загнітко); *Приєднувальні конструкції <...> становлять додаткові повідомлення до опорного речення* (С. Караман); *Підмет із залежними від нього компонентами становить групу підмета...* (С. Караман); ...*зміна політичного й громадського устрою становить єдину мету і надію всіх чесних громадян* (О. Іваненко); *Різниця становить п'ять; Араби становлять понад 90 % населення Лівану* («Дзеркало тижня», 2009).

Статус неспеціалізованих аналітичних засобів відіменникової дієслівної транспозиції отримали морфема-напівзв'язки *ставати/стати, робитися/зробитися, виявлятися/виявитися, залишатися/залишитися, лишатися/лишитися, зоставатися/зостатися, здаватися/здатися, зватися, називатися, вважатися* та ін., що є не лише синтаксичними носіями граматичних дієслівних категорій часу, способу, особи, числа, роду, виду, а й модифікаторами семантики відіменникових дієслівних синтаксичних транспозитів, оскільки «доповнюють лексичне значення присудкового імені додатковими семантичними відтінками» [4, с. 69; 5, с. 224]. Вибір аналітичної синтаксичної морфема-напівзв'язки за таких умов значною мірою залежить від семантичного

наповнення відіменникового дієслівного синтаксичного транспозита і зумовлений необхідністю «налагодити» сумісність між залишковим лексичним значенням дієслівного зв'язкового компонента і семантикою зазначеного дієслівного транспозита, оскільки низка зв'язкових компонентів виявляє здатність до поєднання з предикативно вжитими іменниками, що належать до певних лексико-семантичних груп.

Найуживанішою з-поміж згаданих неспеціалізованих аналітичних засобів відіменникової дієслівної транспозиції є морфема-напівзв'язка *ставати/стати*, зокрема її грамема доконаного виду – *стати*. З цією морфемою-напівзв'язкою пов'язують звичайно набування/набуття певного стану, перехід із одного стану до іншого, у межах якого увиразнено семантику «ставати/стати кимсь», «уподібнюватися/уподібнитися до когось або чогось». Тому логічним є її поєднання з предикативно вжитими іменниками – назвами істот, передовсім осіб, за різними ознаками: професією, видом діяльності, соціальним, родинним становищем тощо, наприклад: *...Роман Аргір став імператором ромеїв* (П. Загребельний); *І хоч мій старший син аж кандидатом наук став, а теж не забував ні батька-матері, ні степ, ні чабанів* (М. Стельмах); *Черевань йому став тепер за батька, а Череваниха за матір* (П. Куліш); *...таких збирав, такі ставали в нього командирами* (О. Гончар); *Хлопці ставали трактористами і шоферами...* (В. Симоненко).

У ролі відіменникового дієслівного синтаксичного транспозита зафіксовані також іменники з іншою семантикою, серед яких і абстрактні іменники, а це сигналізує про широкі транспозиційні можливості цього лексико-граматичного класу слів та їхнє вживання у простих елементарних та неелементарних реченневих побудов, наприклад: *Вода ставом стала* (Т. Шевченко); *...для всієї Європи слова «поляк» і «революціонер» стали синонімами* (О. Іваненко); *...краса їх душ стає красою світу, обличчям міст, материків, планет* (В. Симоненко); *От старенька бабуся церківця, з недбало мальованими образами, стала такою пустою...* (У. Самчук); *Хай тим стане оце за диво, хто під регіт і плач жоржин йде косить поетичну ниву...* (В. Симоненко). Важливо наголосити, що аналізована морфема-напівзв'язка наділена найширшими транспозиційно-функційними можливостями. Крім іменників, вона транспонує одиниці ще трьох частининомовних класів: прикметники, числівники та прислівники в первинну для дієслова формально-синтаксичну позицію присудка.

Із такою самою семантикою функціонують у відіменниковій дієслівній синтаксичній транспозиції аналітичні морфеми-напівзв'язки *робитися/зробитися*, наприклад: *...і я роблюся деревом гіллястим* (В. Слапчук); *Навіть чужинці робляться українцями під впливом неймовірної виховної сили нашої пісні* («Літературна Україна», 2008); *...зробився гречин той баладою* (Л. Костенко); *Його плекали, чистили старанно, і красенем зробився він аж-аж* (П. Красюк); *...дітворня стала вусатими дядьками, а вусаті дядьки зробилися дітворнею* (М. Вінграновський). Проте їхнє вживання обмежено передовсім розмовним та художнім мовленням. У ролі дієслівного транспозитора аналізована морфема-напівзв'язка на відміну від попередньої має вужчу транспозиційно-функційну спроможність. Поряд з іменниками вона переводить у синтаксичну сферу дієслова тільки прикметники та прислівники.

Аналітичні синтаксичні морфеми-напівзв'язки *залишатися/залишитися, лишатися/лишитися, зоставатися/зостатися* і под. у типових виявах поєднуються з предикативно вираженими іменниками – назвами істот (звичайно осіб), зрідка з іменниками іншої семантики і утворюють разом із ними функційно-граматичну єдність. Остання засвідчує збереження попереднього стану, подальше перебування в стані «бути кимсь» або «уподібнюватися до когось, чогось» тощо. За таких умов зазначені зв'язкові компоненти експлікують опредметнену властивість, що продовжує бути характерною для її носія, а семантика відіменникових дієслівних синтаксичних транспозитів не зазнає змін, оскільки йдеться про перебування у відповідному стані тих самих осіб, предметів тощо, наприклад: *Але чи залишилися би ми тоді в повному розумінні слова людьми?* (О. Гончар); *...слово художнє <...> в силу історичних обставин залишалось єдиною трибуною, з якої можна було звертатись до народу...* (Григор Тютюнник); *Франко залишається Франком....* (Р. Горак); *...Запорозька Січ <...> упродовж ряду століть залишалася вогнищем і <...> могутнім щитом проти нападів татарських і турецьких завойовників* (В. Смолій); *...тільки в душі лишився дитиною...* (П. Загребельний); *Улюблений град великого князя Володимира Святославовича <...> лишився тимчасовою резиденцією київських князів...* (В. Малик); *Одразу зосталась дочка круглою сиротою* (О. Гончар); *Чисте, святе це почуття завжди зостанеться найвищою піснею і життя, й мистецтва...* (О. Гончар).

З аналітичною синтаксичною морфемою-напівзв'язкою *виявлятися/виявитися* звичайно пов'язують фіксацію вияву певного стану, що конкретизують найчастіше як уподібнення до когось або чогось, наприклад: *Ти виявився людиною тільки одної ідеї, одної лінії в житті, одної справи...* (П. Загребельний); – *Але я виявився невічливою свинею* (П. Загребельний). Важливо наголосити, що згадана морфема-напівзв'язка має широкий функційно-транспозиційний діапазон, крім відіменникового, вона також зафіксована у відприкметниковому, відчислівниковому та відприслівниковому різновидах дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції.

Морфемі-напівзв'язки *здаватися/здатися, видаватися/видатися, уявлятися*, модифікуючи семантику відіменникових дієслівних синтаксичних транспозитів, що у типових виявах є назвами осіб за різними ознаками, фіксують семантику позірності, пов'язану з перебуванням у стані когось або чогось з виразним відтінком уподібнення, наприклад: *Хлопець видався мрійником; Відпочивальник уявлявся гострим дотепником; Не знаю, пришельцем з якої планети я їм видався – голий витріщений без'язикий експерт, що не знає й слова по-хінді* (О. Гончар); *Єдиним рятунком для неї уявлялося тепер оте безвісне життя без прописки...* (О. Гончар).

Аналітичні синтаксичні морфемі-напівзв'язки *доводитися, приходитися* (розм.) засвідчують перебування в стані за родинними зв'язками і поєднуються звичайно в предикативно вжитими іменниками – номінаціями спорідненості та свояцтва, наприклад: *...один бандюга з Підгородньої <...> доводився Шпачисі якимось ще й родичем* далеким (О. Гончар); *...ані кошовий, ані Лаврін не знають, ким насправді доводиться Лаврінові Сироватка* (Ю. Мушкетик); *...Лаврін не знає, ким йому доводиться він, Мокій* (Ю. Мушкетик); *...він їй доводиться братом...* (О. Іваненко); *Микола приходився їй дядьком.*

За спостереженнями дослідників, аналітичним синтаксичним морфемам-напівзв'язкам «характерна координація їхньої форми із формою призв'язкового іменника» [12, с 79]. Суть її полягає в тому, що граматична форма морфем-напівзв'язок у типових виявах експлікує форму орудного відмінка відіменникових дієслівних синтаксичних транспозитів.

Розширення корпусу неспеціалізованих засобів дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції відбулося за рахунок властивих лише відіменниковому її різновидові аналітичних синтаксичних мор-

фем-напівзв'язок на зразок *називатися, зватися, величатися* і под. Значення зв'язкових компонентів зумовлює обмеження в поєднанні з предикативно вжитими іменниками специфічної семантики, наприклад: *Катрусєю вдовівна звалася* (Т. Шевченко); *А он село, що зветься Лемеші* (Л. Костенко); *Той вершник зветься Іскрою Іваном* (Л. Костенко); *...усе як є – дорога, явори, усе моє, все зветься – Україна* (Л. Костенко); *...село називалося Вовчий Камінь...* (Ю. Мушкетик); *Вино звалося «Троянда Закарпаття»* (В. Шевчук); *Це – Нестор другий. Зветься він – Некнижний* (Л. Костенко); [Роман. – І. М.] *<...> іменувався царем усіх болгар...* (П. Загребельний); *...той закуток імперії <...> в старих австрійських книгах іменувався королівством Галіції...* (Р. Горак). Як бачимо, в ролі відіменникових дієслівних синтаксичних транспозитів переважають особові імена людей, їхні прізвища або інші індивідуальні власні назви та ін., що реалізують семантичну функцію ідентифікатива. За таких умов об'єкт називання та ідентифікатив поєднанні тільки екстралінгвістично, їхня спільність не закріплена в системі мови, пор.: *Донька звалася Дариною (Іриною, Мариною, Христиною і под.)*. Характерно, що аналітичні синтаксичні морфеми-напівзв'язки зазначеної семантики виявляють здатність до поєднання як із формою орудного, так із формою називного відмінків предикативно вжитих іменників.

Периферію неспеціалізованих засобів відіменникової дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції доповнюють контекстні зв'язки – дієслова, що лише в певному семантичному оточенні частково втрачають своє значення й перетворюються на своєрідні транспозитори, що переводять іменники в присудкову формально-синтаксичну позицію. У новітніх лінгвістичних дослідженнях контекстні зв'язки кваліфікують як початкову ланку в транспонуванні повнозначних слів у невласне-зв'язки і відводять їм проміжне місце між повнозначними дієсловами і невласне-зв'язками [12, с. 85]. Проте до сьогодні в україністиці не встановлено точного кількісного та якісного складу дієслівних контекстних зв'язок, що беруть участь у переведенні іменників у лексико-граматичний клас дієслів. До таких зв'язок звичайно зарахують дієслова, що у відповідних контекстних умовах частково втрачають своє семантичне навантаження і формально та функційно наближаються до певних дієслівних зв'язок. Наприклад, К. О. Косенко виокремлює 26 дієслів (*виступати, слугувати, поставати/постати, правити, вживатися, функціонувати, утворювати, форму-*

вати, репрезентувати, жити, народитися, іти, піти, працювати, повернутися, опинитися, перетворитися, обернутися, вмерти, померти, вийти, стояти, лежати, сидіти, виглядати, почуватися), що здатні модифікувати передовсім призив'язкову іменникову, зрідка прикметникову частину складеного присудка. Проте дослідниця свідомо того, що в українській мові їх більше [12, с. 86]. Контекстні зв'язки як складники дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції звичайно зазнають уподібнення до аналітичних синтаксичних морфем-зв'язок *бути* та *становити*, а також до аналітичної синтаксичної морфемі-напівзв'язки *ставати/стати*. Так, із морфемою-зв'язкою *бути*, переважно з її формою теперішнього часу *є*, співвідносні дієслівні контекстні зв'язки у третій особі однини та множини теперішнього часу на зразок *виступає/виступають, постає/постають, слугує/служують, править/правлять, вживається/вживаються, функціонує/функціонують*, що, модифікуючи семантику предикативно вжитого іменника, сигналізують про перебування «у ролі чого-небудь», «зі значенням», «у функції» тощо, наприклад: *Відносні займенникові іменники виступають стосовно загальної структури складного речення <...> сполучними словами...* (І. Вихованець); *Завжди <...> якісь імена чи поняття <...> виступають своєрідними комунікативними паролями у соціумних іграх* (Ю. Іздрик); [Інфінітив. – І. М.] *<...> слугує ускладнювальним компонентом* (К. Городенська); *Судник, а на ньому три полив'яні миски, жердка, скриня, що <...> править за стіл...* (Ю. Мушкетик). Варто зауважити, що зазначені контекстні зв'язки також можуть набувати форм минулого та майбутнього часу, наприклад: *...вони [турецькі галери. – І. М.] правили [правитимуть. – І. М.] за тюрму* (Ю. Мушкетик); [Луб'яна покривка. – І. М.] *<...> слугувала [служуватиме. – І. М.] й за одіж на зиму* (П. Загребельний); *...ніякими воротами він [острів. – І. М.] не слугував [не слугуватиме. – І. М.]...* (П. Загребельний); *А в хаті – ткацький верстат, скриня, яка правила [правитиме. – І. М.] їм за стіл...* (Ю. Мушкетик). За таких умов вони корелюють із формами минулого та майбутнього часу морфемі-зв'язки *бути*.

Для контекстних зв'язок *жити, народитися, іти, піти* і под. типовими є форми теперішнього та минулого часу, що еквівалентні таким самим часовим формам аналітичної синтаксичної морфемі-зв'язки *бути*, наприклад: *У пам'яті народу гетьман Мазепа живе <...> не як зрадник і ворог <...>, а як визначний політичний діяч,*

державотворець, дипломат. І просто як великий син України («Літературна Україна», 2007); *Хлопець народився бунтарем; Марія виросла на господиню і на матір* (У. Самчук).

На тлі контекстних зв'язок лише дієслово *працювати* в ролі дієслівного транспозитора із характерною семантико-граматичною функцією прогнозує поєднання із предикативно вжитим іменником – номінацією особи за професією, видом занять тощо і корелює з морфемою-зв'язки *бути* в усіх її часових та способових формах, пор.: *Мати працювала <...> свинаркою* (О. Гончар); *Мати працює свинаркою; Мати працюватиме свинаркою; Мати працювала б свинаркою* та ін. Широкий набір часово-способових форм пояснюємо семантичною сумісністю дієслівного транспозитора й іменникового компонента, транспонованого до сфери дієслова.

Низка контекстних зв'язок на зразок *утворювати, формувати, репрезентувати* та ін., що трапляються найчастіше у формі третьої особи однини або множини співвідносні з аналітичною синтаксичною морфемою-зв'язкою *становити* в таких самих формах, наприклад: *...зорове і звукове поетичне сприйняття слова формують оригінальні метафори Лесі Українки* (С. Єрмоленко); *...провідні українські мовознавці <...> формують свої граматичні центри чи школи* (О. Кульбабська); *...власне-градаційні сполучники <...> утворюють основну семантичну підгрупу градаційних сполучників...* (К. Городенська).

Статусу дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитів надають предикативно вжитим іменникам також контекстні зв'язки *перетворитися, обернутися, перекинутися* (розм.), *повернутися, вмерти, померти* і под., що корелюють відповідно з аналітичною синтаксичною морфемою-напівзв'язкою *стати*. Характерно, що такому функційно-транспозиційному переведенню властиве різноманіття часово-способових форм, серед яких передовсім форми минулого та майбутнього часу, а також умовного способу, пор.: *...порослі бур'янами, городи теж позаростали, перетворилися на пустища* (В. Малик); *Махнула рученьками, перекинулась зозулею й у відчинене вікно полинула* (Усна народна творчість); *Вози обернулися для турків у пекло* (Ю. Мушкетик); *...і професор Отава на якийсь час перестав бути тільки професором, перетворився на звичайного чоловіка...* (П. Загребельний); *Факіром Іван повернеться, йогом* (О. Гончар).

Схарактеризовані вище контекстні зв'язки, що функційно тотожні морфемі-напівзв'язці *стати* трапляються також у зіставному аспекті.

Можливі звичайно протиставлення з тими зв'язковими компонентами, що функційно співвідносні з морфемою-зв'язкою *бути* у формі минулого часу. З-поміж зіставляюваних контекстних зв'язок найбільш уживаними є опозиційні пари на зразок *іти, піти* і *повернутися, опинитися*; *їхати, поїхати* і *приїхати, повернутися*; *жити, народитися* і *померти, вмерти* і под., наприклад: *Іван поїхав на війну юнаком, приїхав додому змужнілим чоловіком; Ішов на фронт рядовим солдатом, а демобілізувався – гвардії капітаном* (В. Минко); [Ярослав. – І. М.] *виїздив із Києва (як) князь – повертався вже й не князь...* (П. Загребельний).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, аналітичні синтаксичні морфеми-зв'язки у граматичній структурі української мови слугують спеціалізованими засобами вираження відіменникової дієслівної синтаксичної транспозиції, оскільки вони цілком позбавлені семантики і є лише маркерами граматичних категорій дієслова. Аналітичні синтаксичні морфеми-напівзв'язки як складники відіменникових дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитів, що одночасно є носіями певних відтінків лексичного значення і граматичними маркерами, закріплені в граматичній структурі української мови в ролі неспеціалізованих засобів дієслівної синтаксичної транспозиції. Від тих і тих необхідно відрізнити дієслівні зв'язкові компоненти, яким не властиве регулярне використання з граматичною або семантико-граматичною функцією. Останні лише у відповідному семантичному контексті зазнають уподібнення до певних аналітичних синтаксичних морфем-зв'язок або морфем-напівзв'язок. Крім проаналізованих аналітичних засобів відіменникової дієслівної транспозиції, потребують докладнішого аналізу на конкретному матеріалі сучасної української мови спеціалізовані та неспеціалізовані аналітичні засоби інших різновидів дієслівної транспозиції, що стануть об'єктом наших наступних студій.

Література

1. Виноградов В. В. Русский язык: грамматическое учение о слове / В. В. Виноградов. – М. : Высш. шк., 1986. – 640 с.
2. Вихованець І. Р. Головні члени речення / І. Р. Вихованець // Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – С. 149–179.
3. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 222 с.

5. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1993. – 368 с.
6. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська ; [за ред. Івана Вихованця]. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
7. Вінтонів М. О. Типологія форм присудка в сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. О. Вінтонів. – Дніпропетровськ, 1997. – 23 с.
8. Ворона Н. Л. Складений присудок з нульовою зв'язкою / Н. Л. Ворона // Українська мова і література в школі. – 1969. – № 3. – С. 20–26.
9. Городенська К. Г. Явища синтаксичної деривації / К. Г. Городенська // Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 152–212.
10. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
11. Ковбаса Н. Л. Составное сказуемое в украинском языке : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык» / Н. Л. Ковбаса. – Киев, 1970. – 25 с.
12. Косенко К. Г. Предикатна основа та семантико-граматична диференціація дієслівних зв'язок в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Косенко Катерина Олександрівна. – К., 2009. – 192 с.
13. Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови / О. Курило. – Вид. 3-тє. – К. : Книгоспілка, 1925. – 250 с.
14. Курс сучасної української літературної мови. Т. II. Синтаксис / [за ред. Л. А. Булаховського]. – К. : Рад. шк., 1951. – 408 с.
15. Мельник І. А. Аналітичні та синтетичні засоби дієслівної транспозиції / І. А. Мельник // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – Вип. 2. – С. 184–198.
16. Огієнко І. Складня української мови. Ч. II. Головні і пояснювальні члени речення / І. Огієнко. – Жовква : Друкарня ОО. Василян, 1938. – 240 с.
17. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – [7-е изд.]. – М. : Учпедгиз, 1956. – 512 с.
18. Пискун А. О. Типы составного и сложного сказуемого в современном украинском литературном языке : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык» / Пискун А. О. – Львов, 1972. – 20 с.
19. Потєбня А. А. Из записок по русской грамматике. В 4 т. / А. А. Потєбня. – М. : Учпедгиз, 1958. – Т. 1–2. – 536 с.
20. Синявський О. Норми української літературної мови / О. Синявський. – [Б. м.] : Література й мистецтво, 1930. – 367 с.
21. Смеречинський С. Куди йде українська мова? До питання про предикативний номінатив та «предикативний» інструменталь в українській мові / Сергій Смеречинський // Записки ВУАН. – 1928. – Т. XIX. – С. 180–203.

22. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.
23. Тимченко Є. Вокатив і інструменталь в українській мові (з української складні) / Є. Тимченко. – К. : З друкарні УАН, 1926. – 118 с.
24. Щерба Л. В. О частях речи в русском языке / Л. В. Щерба // Избранные работы по русскому языку. – М. : Учпедгиз, 1957. – С. 63–84.

References

1. Vynogradov V. V. Russkii yazyk: grammaticheskoe ucheniie o slove / V. V. Vynogradov. – M : Vyssh. shk., 1986. – 640 s.
2. Vykhovanets I. R. Holovni chleny rechennia / I. R. Vykhovanets // Suchasna ukrainska literaturna mova. Syntaksys / [za zah. red. I. K. Bilodida]. – K. : Nauk. dumka, 1972. – S. 149–179.
3. Vykhovanets I. R. Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti / I. R. Vykhovanets. – K. : Nauk. dumka, 1988. – 256 s.
4. Vykhovanets I. R. Narysy z funktsionalnoho syntaksysu ukrainskoi movy / I. R. Vykhovanets. – K. : Nauk. dumka, 1992. – 222 s.
5. Vykhovanets I. R. Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys / I. R. Vykhovanets. – K. : Nauk. dumka, 1993. – 368 s.
6. Vykhovanets I. Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy / Ivan Vykhovanets, Kateryna Horodenska / [za red. Ivana Vykhovantsia]. – K. : Univ. vyd-vo «Pulsary», 2004. – 400 s.
7. Vintoniv M. O. Typolohiia form prysudka v suchasni ukrainskii movi : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 «Ukrainska mova» / M. O. Vintoniv. – Dnipropetrovsk, 1997. – 23 s.
8. Vorona N. L. Skladyeni prysudok z nulovoiu zviazkoiu / N. L. Vorona // Ukrain-ska mova i literatura v shkoli. – 1969. – № 3. – S. 20–26.
9. Horodenska K. H. Yavysycha syntaksychnoi deryvatsii / K. H. Horodenska // Vykhovanets I. R. Semantyko-syntaksychna struktura rechennia / I. R. Vykhovanets, K. H. Horodenska, V. M. Rusanivskyi. – K. : Nauk. dumka, 1983. – S. 152–212.
10. Zahnitko A. P. Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys : [monohrafiia] / A. P. Zahnitko. – Donetsk : DonNU, 2001. – 662 s.
11. Kovbasa N. L. Sostavnoie skazuemoie v ukrainskom yazyke : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.02 «Ukrainskii yazyk» / Kovbasa N. L. – K., 1970. – 25 s.
12. Kosenko K. H. Predykatna osnova ta semantyko-hramatychna dyferentsiatsiia diieslivnykh zviazok v ukrainskii movi : dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.02 «Ukrainska mova» / Kosenko Kateryna Oleksandrivna. – K., 2009. – 192 s.
13. Kurylo O. Uvahy do suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy / O. Kurylo. – Vyd. 3-tie. – K. : Knyhospilka, 1925. – 250 s.
14. Kurs suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. T. II. Syntaksys / [za red. L. A. Bulakhovskoho]. – K. : Rad. shk., 1951. – 408 s.
15. Melnyk I. A. Analitychni ta syntetychni zasoby diieslivnoi transpozytsii / I. A. Melnyk // Typolohiia ta funktsii movnykh odynyts : nauk. zhurn. / [redkol. : N. M. Kostusiak (hol. red.) ta in.]. – Lutsk : Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2014. – Vyp. 2. – S. 184–198.

16. Ohienko I. Skladnia ukrainskoi movy. Ch. II. Holovni i poiasniuvalni chleny rechennia / I. Ohienko. – Zhovkva : Drukarnia OO. Vasyliian, 1938. – 240 s.
17. Peshkovskii A.M. Russkii sintaksys v nauchnom osveshchenii / A. M. Peshkovskii. – [7-e izd.]. – M. : Uchpedgiz, 1956. – 512 s.
18. Piskun A. O. Tipy sostavnogo i slozhnogo skazuiemogo v sovremennom ukrainском literaturnom yazyke : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.02 «Ukrainskii yazyk» / Piskun A. O. – Lvov, 1972. – 20 s.
19. Potebnia A. A. Iz zapisok po russkoi grammatike. V 4 t. T. 1–2 / A. A. Potebnia. – M. : Uchpedgiz, 1958. – 536 s.
20. Syniavskiy O. Normy ukrainskoi literaturnoi movy / O. Syniavskiy. – [B. m.] : Literatura y mystetstvo, [1930]. – 367 c.
21. Smerechynskiy S. Kudy ide ukrainska mova? Do pytannia pro predykatyvnyi nominatyv ta «predykatyvnyi» instrumental v ukrainskii movi / Serhii Smerechynskiy // Zapysky VUAN, 1928. – T. XIX. – S. 180–203.
22. Suchasna ukrainska literaturna mova. Syntaksys / [za zah. red. I. K. Bilodida]. – K. : Nauk. dumka, 1972. – 516 s.
23. Tymchenko Ye. Vokatyv i instrumental v ukrainskii movi (z ukrainskoi skladni) / Ye. Tymchenko. – K. : Z drukarni UAN, 1926. – 118 s.
24. Shcherba L. V. O chastiakh rechi v russkom yazyke / L. V. Shcherba // Yzbrannye raboty po russkomu yazyku. – M. : Uchpedgiz, 1957. – S. 63–84.

Мельник Ирина. Связочные компоненты – составляющие отсубстантивной глагольной аналитической синтаксической транспозиции. В студии системно изучены специализированные и неспециализированные аналитические средства выражения отсубстантивной глагольной аналитической синтаксической транспозиции. Выяснена их роль в транспонировании существительных в глагольную формально-синтаксическую позицию сказуемого. Акцентируется внимание на особенностях их сочетания с отсубстантивными глагольными синтаксическими транспозитами. Доказано влияние семантики связочных компонентов на выбор определенной падежной и предложно-падежной формы имени существительного. Проанализированы аналитические средства отсубстантивной глагольной аналитической синтаксической транспозиции в соответствии с возможностью/невозможностью их сочетания с другими разновидностями глагольных синтаксических транспозитов. Определено влияние аналитических синтаксических морфем-связок и морфем-полусвязок на средства морфологической маркировки подлежащего в двусоставном предложении.

Ключевые слова: имя, существительное, глагол, аналитическая синтаксическая морфема-связка, морфема-полусвязка, транспозиция, отсубстантивная глагольная аналитическая синтаксическая транспозиция, транспозит.

Melnyk Iryna. Linking Elements – the Components of Nominal Verbal Analytical Syntactic Transposition. The article deals with the systemic studying of specialized and non-specialized analytical means of expression of nominal verbal analytical syntactic transposition. Their role in transposition of nouns in verbal formal-syntactic predicate's position is characterized. The attention is focused on the peculiarities of their combination with the nominal verbal analytical transposyts. The

influence of semantics connected components at the choice of certain case or prepositional-case noun form has been proved. The analytical means of nominal verbal syntactic transposition according to the possibility/impossibility of their combination with other types of verbal syntactic transposyts are analyzed. The influence of analytical syntactic link-morphemes and semi-link morphemes on the means of morphological subject's labeling in two-parts sentence is determined.

Key words: noun, verb, analytical syntactic link-morpheme, semi-link morpheme, transposition, nominal verbal analytical syntactic transposition, transposyts.

УДК 81.372

Микола Мірченко

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ТА СТРУКТУРА СИНТАКСИЧНИХ РЕЧЕННЄВИХ КАТЕГОРІЙ

Стаття продовжує цикл праць автора з проблем категорійної граматики української мови. Розкрито особливості міжкатегорійної взаємодії між одиницями мовної системи, показано сутність категорійних значень, роль синтаксичних категорій у реалізації семантико-синтаксичних та власне комунікативних значень у структурі речення. Теоретично обґрунтовано сутність понять *система* та *структура* синтаксичних категорій, показано складну взаємодію та перетин категорійних функцій мови. Показано також комплексний вплив та ієрархію трирівневих категорійних функцій у реченні та міжкатегорійну взаємодію.

Ключові слова: система та структура категорій, моделювання категорійних функцій, категорійне значення, формально-синтаксичне категорійне значення, семантико-синтаксична функція, актантність, предикатність, зовнішньо-частиномовні функції грамем морфологічних категорій. взаємопроникнення грамем, прагматичні функції.

Обґрунтування наукової проблеми та її значення. У синтаксичному структуруванні мови головна роль належить реченню як основній синтаксичній одиниці, у якій групуються всі різновиди синтаксичних категорій. З'ясовуючи багатоаспектну природу речення і його відношень до багатьох мовних явищ, належить з'ясувати й увесь синтаксичний механізм мови, взаємодію та взаємоперетин системи граматичних рівнів, у якій вершинна роль припадає на синтаксис. А в синтаксисі таку регулятивну функцію пов'язуємо передусім із синтаксичними категоріями відповідно до трьох аспектів синтак-